

П'ЕСИ Н. МАРЧУК «КАЛИНА ТА ПЕСИГОЛОВЦІ» ТА П. АР'Є «СЛАВА ГЕРОЯМ» ЯК ТЕКСТИ ПОСТКОЛОНІАЛЬНОГО ДИСКУРСУ

Салова Анастасія Іванівна

здобувач освітнього магістерського рівня

факультету іноземних мов

Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, Україна

Одним із головних надбань Євромайдану та Революції Гідності стало посилення національної консолідації українців та формування загальноукраїнської ідентичності. «Саме формування загальноукраїнської ідентичності є для України першочергово актуальним питанням у гуманітарній сфері на сучасному етапі» [1, с. 54].

З 2004 р., з початком Помаранчевої революції, у суспільстві поживалися дискусії щодо трагічних подій в Україні, пов'язаних з комуністичним режимом взагалі та сталінізмом зокрема. 2013 – 2014 рр. принесли нові виклики українському суспільству – Революцію Гідності та військову агресію на Сході країни. Важливим наслідком обох революцій стало формування історичної україноцентричної пам'яті [2, с. 231]. Драматурги сучасності у своїй творчості не пройшли повз цих доленосних у житті нації подій та у повній мірі усвідомили необхідність дискусій про суперечливі історичні та сучасні політико-ідеологічні конфлікти (Н. Марчук «Калина та песиголовці» (2006), П. Ар'є «Слава героям» (2012)) [3 – 4]. Ці твори розглядалися раніше в роботах відомих українських науковців Г. Бабинської, О. Бондаревої, О. Когут, Н. Юган [6, с. 149-152; 7, с. 173-182; 8, с. 233-256; 9, с. 205-208].

«Калина та песиголовці» вписується у широкий контекст української літератури про Голодомор (У. Самчук «Марія» (1934), Н. Вінграновська «Голодомор» (1961), В. К. Барка «Жовтий князь» (1963), Ю. Д. Бедзик «Гіпсова лялька» (2004), І. В. Качуровський «Село в безодні» (2006), С. Талан «Розколоте небо» (2014) та ін.). Твір був створений після Помаранчевої революції, одним із позитивних (хоча й тимчасових) наслідків якої було формування україноцентричної історичної пам'яті [5, с. 276].

У п'єсі відтворюються реальні історичні події 1932 – 1933 рр. Авторка показує, як Песиголовці (прибічники комуністичного режиму) відбирають останні крихти хліба у мешканців українського села, активно йде «розкуркулення» сільського населення, примусова колективізація, як Песиголовці заохочують писати доноси на своїх односельців. В Україні у ці роки селяни масово гинуть від голоду, розповсюджується канібалізм, Песиголовці збирають на вулицях та по хатах численні трупи та скидають у загальні могили. Деяким селянам вдається вирватися з голодних сіл до міст, у містах вони отримують невелику кількість продуктів, але це не вирішує суспільну проблему. Лікарі у цей час не фіксують смертей від голоду: у звітах та діагнозах пишуть про інфаркт, інсульт, тиф, грип. Таким чином, офіційна статистика не відображає того, що насправді відбувається. Ті, хто йде проти наказів Головного Песиголовця (Сталіна), приречений на страту чи відправку до Сибіру (з клеймом «ворог народу»). На територію України за наказом Головного Песиголовця переселяються представники інших національностей імперії. Окремі особистості зберегли пам'ять про Голодомор, щоб розповісти про трагедію нащадкам. Поодиноким письменникам, які заручилися підтримкою іноземців, вдалося

розповісти про Голодомор, але їх все одно було жорстоко покарано чи приречено до страти.

Авторка говорить про ідеологічний тиск, маніпуляції суспільною думкою у системі освіти. Головна героїня Калина турбується про долю сина: «Через два роки піде він [Івасик] до школи... ти знаєш сам, що зроблять там з ним. Отруять душу підлою брехнею» [3, с. 11]; Оленка розмірковує: «Мамо... а в школі казали, що ми живемо в найкращій країні... а потім песиголовці захоплять увесь світ і скрізь буде так гарно жити, як у нас... А я думаю – неправду в школі казали, то яка ж це – найкраща країна, якщо їсти зовсім нічого, усе песиголовці забрали, самі їдять, а нам не дають» [3, с. 2].

Конфлікти у п'есі (класовий, ідеологічний, моральний, психологічний) характеризуються гостротою та динамічністю. Вони пронизують усі сюжетні лінії твору. Це конфлікт між різними, протилежними характерами, що уособлюють типові різнополюсні соціально-класові сили (Калина, Кобзар – Головний песиголовець, син Кобзаря), а також між героями однієї ідейної спрямованості, але різних психотипів (Калина – Ілько). Головний конфлікт має ознаки субстанціального конфлікту.

Конфлікт розгортається у реальному часі та просторі (українське село під час голодомору) та снах дійових осіб (потойбіччя, де діють людські душі). Вони перетинаються, що відповідає поетиці барокової драми [10, с. 5; 11, с. 75]. Твір має міфологічне підґрунтя та архитиповий початок, усі його образи отримують конкретно-історичне та символічне значення. Таким чином, реалістична трагедія збагачується ознаками барочної драми, і це посилює її трагічний пафос.

У 2012 р. сучасний український драматург, художник-концептуаліст, театральний режисер П. Ар'є видав п'есу «Слава героям». Головний конфлікт в ній відбувається між представниками двох різних світоглядів, ідеологічних позицій (героєм Другої світової війни та героєм ОУН УПА). Автор змальовує як зовнішні, так і внутрішні конфлікти. У творі у наявності внутрішній психологічний персоніфікований конфлікт похилої людини із собою та навколишнім світом, що покликаний відобразити відношення Я – Я, Я – Суспільство. Розв'язання цього конфлікту повинно привести до самоідентифікації людини, до гармонії з власними почуттями, думками, хвилюваннями. Але ці конфлікти не можуть бути остаточно розв'язані: ветерани помирають.

Навколо головних героїв та їх конфліктів, породжених історією, вирує сучасне українське життя з корупцією, низькими зарплатами та соціальною нерівністю. Ці реалії створюють нові конфлікти: Ветеран – Влада, Політичний курс країни (у залежності від рівня проукраїнської позиції Президента воїни УПА отримують безкоштовне лікування у штипалях чи залишаються без нього); Герої – Їх нащадки (Ганя, Петро) (нащадки з розумінням ставляться до ідеологічних позицій дідів, але усвідомлюють, що їм треба жити своїм життям); Рідні ветерана – Головний лікар (Ганя, Ірина Богданівна Зозуля) (у медицині процвітає корупція).

У центрі дії – протистояння двох героїв: Андрія Васильовича Чумаченка та Остапа Ільковича Шемелі. Кожен із ветеранів пишається своїм життям, своєю життєвою позицією, медалями, зброєю. Їх позиції непримиренні, вони вмирають, тому що не можуть впоратися зі своїми емоціями, почуттями, прийняти внутрішній світ та правду іншого. І тільки потойбіччя єднає їх: там нема війни, політичних чвар між державами, ідеологічних суперечок, які унеможливають нормальні людські стосунки не тільки у поколіннях ветеранів, але й у їхніх дітей та онуків.

У душі Чумаченка відбувається гострий психологічний конфлікт. Герой слухає розповідь Шемелі про заслання до Сибіру, тяжкі умови існування, про зґвалтування

його дочки наглядачами, яке поставило хрест на щасті родини та його онуки Гані, що народилася від цього злочину. Чумаченко вирішує допомогти Шемелі, він відчуває свою особисту відповідальність за його тяжку долю. Він надає колишньому ворогу 5000 доларів на операцію, яка повинна зберегти його життя. При цьому він говорить своєму сину: «Я тими руками, які ти тепер так міцно тримаєш, багато чого зробив. Землю орав, ворогів бив штабелями, будинки будував, мив тебе, коли ти всерався, а ще я цими руками я доноси на односельчан під примусом, але писав, мене в комсомол, а їх до Сибіру. Тепер, перед смертю, я хочу дати цим людям ці клятві гроші...» [4, с. 53]. У «Славі героям» події давноминулої доби здійснюють вплив на життя героїв у сучасності. Таким чином, п'єса Ар'є є актуальною та затребуваною. Вона породжує дискусії та «має якості багаторівневого емоційного впливу, може претендувати на одну з провідних ролей на шляху пошуків порозуміння і згоди» [12, с. 270].

П'єси Н. Марчук «Калина та песиголовці» та П. Ар'є «Слава героям» є текстами постколоніального дискурсу.

Список використаних джерел:

1. Юган Н. Л. Формування національної ідентичності українського суспільства засобами театру. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури та мистецтв*. 2019. № 2. С. 341-345.
2. Юган Н. Сучасна українська драматургія: конфлікт, герой, хронотоп. Beau Bassin: Lambert Academic Publishsng, 2019. 109 с.
3. Марчук Н. Калина та песиголовці. URL: <http://dramaturg.org.ua> (дата звернення: 25.11.2023).
4. Ар'є П. Слава героям. URL:<http://teatre.com.ua/ukrdrama/lava-gerojam-avla-re/> (дата звернення: 25.11.2023).
5. Юган Н. Л. Современная зарубежная и украинская драматургия: жанровые модели: монография. К. : Интерсервис, 2018. 396 с.
6. Бабинська Г. В. Сучасна українська драматургія кінця ХХ – початку ХХІ ст.: реальність чи віртуальність. *Наукові записки ТНПУ ім. Володимира Гнатюка*. Серія : Мистецтвознавство. 2011. № 1. С. 148-153.
7. Бондарева О. Є. Міф і драма у новітньому літературному контексті: поновлення структурного зв'язку. К. : Четверта хвиля, 2006. 510 с.
8. Когут О. Архетипні сюжети й образи в сучасній українській драматургії (1997 – 2007 рр.). Рівне : [НУВГП], 2010. 440 с.
9. Юган Н. Л. Фантастика та фантазмагорія в сучасній українській драматургії (конфлікт та персонаж). *Вісник університету імені Альфреда Нобеля*. Серія. Філологічні науки. 2019. № 1 (17). С. 202-215.
10. Бондарева О. Міфопоетика як сучасна драматургічна жанротворча стратегія. *Вісник КНУ ім. Тараса Шевченка*. 2008. Вип. 19. С. 4-7.
11. Вишницька Ю. Міфологічні сценарії в сучасному художньому дискурсі. *Мова і культура*. 2016. Т. V (180). Вип. 18. С. 74-81.
12. Юган Н. Л. Мелодраматичні засоби та прийоми у п'єси сучасних українських драматургів. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля*. Серія. Філологічні науки. 2018. № 2 (16). С. 262-272.